

Summæ Theologicæ Scholasticæ Et Moralis In Qvatuor Partes Distributæ Pars ...

In qua de Virtutibus in Communi, & Theologicis, Fide, Spe & Charitate, nec
non Virtutibus Cardinalibus, præsertim Justitia & Jure, ac Religione
ceterisq[ue] annexis, & Vitiis Oppositis in particulari breviter & dilucidè
tractatur

Herincx, Wilhelm

Antverpiæ, 1663

Quæst. I. Quid Iudicium, Quæve ad ejus Iustitiam requirantur?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72941](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72941)

Pralatorum collatio beneficii facta publico aleatori & usurario irritetur. Denique Trid. sess. 22. c. 1. de Reform. statuit, ut aliàs sancita de vita & honestate clericorum, de choreis, aleis, luffibus &c. in posterum sub iisdem poenis vel majoribus arbitrio Ordinarii imponendis observentur.

Non sunt tamen sacratissimi Canones in eo rigore recepti, ut absente scandalo

non liceret clericis interdum solius recreationis ergo, vel etiam modicâ pecuniâ juxta eorum conditionem expositâ ludere aleis, chartis pictis &c. ut aperte ostendit passim agnita & tolerata consuetudo etiam aliàs proborum. Quamvis ob deordinationes facile annexi solitas, optandum foret hujusmodi ludos omnino esse præscriptos.

An vil quæ-
lur hi vi-
geant.

DISPUTATIO SEXTA

De Judiciis Publicis.

QUÆSTIO I.

Quid Judicium, Quæve ad ejus Iustitiam requirantur?

1.
Quid ju-
dicium.

JUDICIUM sic dictum quasi juris dictio, seu determinatio, hic sumitur pro sententia judicis externè prolata, quâ in controversiis, potissimum delictorum, dicitur, quid agendum vel patientium, seu quid cuique sit debitum. Quocirca exercens partes judicis, facit quod ei ex officio incumbit, & statuit inter partes quod juris est, adeoque officium justitiæ præstat.

2.
Quenam
ad ejus ju-
diciam re-
quirantur.

Ad justum porrò judicium requiritur in judicante superioritas, adeoque auctoritas non super personam, quàm super causam judicandam. In ipso actu judicii, tum certitudo cognitionis causæ judicandæ; tum æquitas seu æqualitas, quoad præstandum cuique quod juris est; in forma vero judicii ordinata procedendi ratio per leges præscripta. Unde concurrens ad judicium causæ legitima propositio, & discussio, ipsius judicii seu sententiæ prolatio, ejusdemque finalis executio, juxta normam veritatis & legum.

Autoritas
in judicante
necessaria.

Prima conditio notoria est, & apud omnes in confesso. Eaque fundatur in eo, quòd judici competere debeat vis obligandi seu cogendi ad executionem sententiæ proferendæ, quæ est instar legis particularis, continens proinde vim obligativam & coactivam; adeoque supponens potestatem in personam, & materiam judicandam. Immo qui secus agit, invalidè procedit, & grave ex genere suo peccatum committit usurpationis judicii, veluti iniquus & injustus usurpator alienæ potestatis, cum injuria, juxta communem æstimationem gravi, tum personæ judicandæ, tum superioris ejusdem.

Ejus defen-
sionem quid
operetur.

Quadrupliciter porrò quis alteri subji-
citur. Primò, ratione potestatis ordina-
Herincx Sum. Theol. Pars III.

Quotuplici-
tudo quis

ria. Secundò, ratione potestatis delegatæ. Tertio, ex consensu partium, quando nimirum hæ subjiciunt sese alicui tamquam judici vel tamquam arbitro. Quarto, ratione delicti in loco alienæ jurisdictionis perpetrati; ratione cujus quis forum fortitur: uti & ratione contractus, domicilii & rei sitæ. Quibus ex recepta Doctrinam sententia additur ratio injuriæ subito alterius principis illatæ: si enim proprius superior interpellatus nolit illam curare relaxari, poterit hoc facere Princeps ejus, qui injuriam passus est.

alteri sub-
jici possit.

Hinc arrogatione judicii peccant, immo nulliter agunt iudices sæculares, qui præsumunt judicare clericos quatenus exemptos; qui etiam nequeunt privilegio suo renuntiare: etsi possint in civilibus se subjicere sæculari tamquam arbitro, & laicos possint pertrahere ad iudicem sæcularem tamquam actores. Vide Tridentinum sess. 25. c. 20. de Reform. renovans jura antiqua.

3.
Quinam
peccant ar-
rogatione
judicii.

Peccant similiter Ordinarii, qui attentant judicare exemptos. Item iudices, qui vel fraude extrahunt cõfugientes ad Ecclesiam, eosque contra formam & jus azyli ad mortem vel mutilationem condemnantes. Idem est, si serant sententiam in Ecclesia c. Decet §. Ordinarii, de Immunit. Eccles.

Ad excom-
municati.

Denique arrogatione judicii peccant excommunicati non tolerati, utpote privati usu suæ jurisdictionis. Et quamvis per moderationem Concilii Constantiensis Extrav. ad evitanda id temperatum juxta Navarrum, Sotum, Henriquez & alios videatur quoad valorem eorum, quæ aguntur per toleratos, qui tamen favor ibi concessus solum est directè ipsi innocentibus seu non excommunicatis, non poterunt alii etiam tolerati sese ingerere, nisi rogati à partibus ad sententiam ferendam, ut post Suarez advertit Lessius c. 29. dub. 7. num. 59. quamquam Henriquez, Sanchez & alii quos citat & sequitur Diana P. 5. Tr. 9. de Excomm. Resol. 131. & probabile censet Lugo disp. 37. sess. 2. n. 11. censent tantum esse veniale.

Signantes
tolerati.

An legiti-
ma sint acta
privati ti-
tulo, ante
sententiam
declarato-
riam.
Quid de
habente si-
cultum colo-
ratum.

De eo, qui ob crimen privatus est suo titulo, censendum est, eum adhuc validè & licitè exercere suam potestatem, donec accedat sententia saltem declaratoria criminis. Qui autem solum titulum coloratum seu putativum habet, esto peccet juxta Lessium, Wiggers & alios, usurpatione potestatis sibi non competentis: acta tamen illius valent, quatenus ob majora reipublice incommoda vitanda defectus verè jurisdictionis suppletur auctoritate publica juxta L. Barbarius ff. de Offic. Pratoris, & Infamia 3. q. 7. Quod locum habet in foro tantum Ecclesiastico, quam civili. Requiritur tamen ut ad sit titulus coloratus, nixus errore communi populi, putantis esse legitimum superiorem. Ideoque valida sunt acta Prælati, qui cum impedimento occulto (etsi cognito conferenti) obtinuit prælaturam; quantumvis etiam ipsi contendentes sint secretò consensu impedimenti. Idemque est de eo, qui pro superiore se gerit & communiter agnoscitur, etsi jurisdictione sit ablata. Quæ similiter ad jurisdictionem in foro sacramentali extendunt Doctores passim obvi; & fortiori aut simili æquiparantes præterea jurisdictionem probabilem ei, quæ fundatur in titulo colorato. Eadem denique procedunt in iis quæ geruntur ex officio publico, etsi non forent propriè actus jurisdictionis, prout sunt instrumenta tabellionum, electio & præsentatio ad officia, assistentia matrimonii &c.

5.
Acta judi-
cialia ty-
ranni an
licita &
valida.

Petes, an acta judicialia tyranni sint illicita & invalida? Resp. si solum sit tyrannus ratione iniqui regiminis, acta ejus licent & valent, dummodo sint legibus & æquitati conformia. Si autem sit tyrannus defectu potestatis, donec veluti in pace imperet, sententiæ ejus sunt etiam nullæ defectu potestatis, & à fortiori peccato obnoxie. Quando autem quasi in pace imperat? republica ob defectum virium amplius non repugnante, etsi peccet usurpatione judicii, valent tamen acta ob tacitum reipublice consensum, quæ ad vitandum gravissima inconvenientia, ac ne tota reipublica ac regiminis politici facies evertatur, dum proprii & instituti iudices non admittuntur, præstare censetur gestis auctoritatem, sive antecedenter, sive saltem approbando. Non peccare tamen subditi jus petendo: solum enim proponunt causam quæ urget, relinquendo de cetero tyranno, ut vel relinquat iudices legitimos de illi decernere (quod mallent) vel certè decernat ipse, quod utique minus malum est, quam causas indecisas relinquere. Peccatum tamen tyranni non tam consistit in eo, quod jus dicat, supposita retentione regiminis (quæ supposita ad id obligatur) quam in continuatione retentæ abusive potestatis.

6. Unde consequenter tyranno iusta præcipiente tenentur subditi obedire, ejusque

sententiis stare; idque originaliter ex voluntate reipublicæ, quæ id præeligit nocivæ subditorum libertati. Similiter iudices inferiores prudenter sua munera exequentes, ex voluntate reipublicæ validè ea exercent, immo si tyrannidem non foveant (quam frequenter foveant, coacti non raro esse iniqui tyranni mandata, fidei aut justitiæ contraria) non peccant, supposita tyrannide, cujus sublatio non est in eorum potestate, faciendo quæ aliis legibus consentanea sunt, veluti nullatenus contra, sed potius juxta voluntatem reipublicæ operantes.

Secunda conditio, sita in sufficienti causæ cognitione seu certitudine, fundatur in eo, quod aliàs non possit iudex prudenter, sed solum temerarie sententiam ferre, immo exponat se periculo condemnandi innocentem & liberandi reum, contra finem & naturam judicii, propriæque officii obligationem.

Circa hanc tamen conditionem movetur in primis quæstio, an iudex possit ex privata scientia, aut certè reum non citatum neque auditum condemnare? In quocertum est id non licere iudici inferiori, veluti non valenti in re, præteritanti momenti, circa leges superiores ea de re constitutas. Neque etiam de supremo principe controvertitur, an ex privata scientia occidere possit, non viâ puniendi delicta, sed defensionis reipublicæ ei commissæ ad averendum malum reipublicæ imminens.

Sed quæstio est de punitione rei non probati iudicè talis. Estque recepta opinio Theologorum negativa, præsertim quoad penam mortis aut mutilationis, contra quosdam Jurisperitos apud Lessium c. 29. dub. 11. Et, omissis variis causis, probatur: quia reipublica, quæ princeps omnem potestatem habet, nusquam adeo amplam principis dedit. Confirmatur: quia princeps nequit punire, nisi dum posset ipsa reipublica; cui non generat certitudinem moralem notitia privata principis diffidente factum reo, sed solum duobus vel trium testimonium. Et quamvis testimonium principis in testamento & si milibus ex dispositione juris æquivaleret duorum vel trium privatorum testimonio; non tamen in condemnatione ad mortem. Quæ non videtur à Deo concessa, nisi in ore duorum vel trium testium stet veritas: ne alioquin porta aperiretur principibus ad tyrannidem, & pro libitu grassandi in vitam singulorum. Adeo ut ne quidem excipendus videatur casus, quo princeps certò extrajudicialiter sciret aliquem voluisse vim inferre reginæ, ad vitandam infamiam regiam. Quare minus excusatur fama ipsius rei aut familiæ, si illum princeps idcirco sine ordine juris secretò interfici jubeat.

Advertit tamen Lessius supra n. 96. contrariam sententiam non esse improbabilem,

Quid cen-
sendum de
iudicibus
inferioribus
ab eo in-
ferre.

7.
Ad judi-
cium regis
ritur cum
sufficiens
cognitio
causæ.

Iudex ex
privata
scientia
qui cum
necesse
non cit-
tum neque
auditum.

8.
Etsi sit
Principis
premiu.

8.
Oppositum,
an impro-
babile.

lem, maximè si crimen sit atrox, quale est mox reatum, ita ut valde expediat auctorem puniri, & tamen ob infamiam conjunctam non expediat rem vulgari: tali enim casu videri posset respublica consentire, quæ (ut subdit *imm. 97.*) posset absolute loquendo Principi concedere auctoritatem absolvendi & condemnandi ex privata scientia. Idem tradit *c. 30. dub. 4. n. 25.*

Obligatur præterea Princeps quamvis certus de crimine, atque etiam exaudiverit testes, priusquam condemnet reum, citare & audire ipsum, ordinariè loquendo: ne huic auferantur media juris ad se defendendum, v. g. negando aut celando crimen, quod credit occultum, excusando &c. Quod proinde semper & ubivis jure Gentium servatum est veluti necessarium. Quamvis omitti posset in casu imminenti alioquin periculi reipublicæ ob potentiam rei. Cui tamen patronus etiam tunc dandus, qui absentem defendat, ut servetur ordo juris, relique more christiano peragatur.

Circa causas civiles, ablationem officii &c. majorem fortassis potestatem princeps habet ad condemnandum aliquem ex scientia privata, ratione altioris domini ob commune bonum ei competentis. Unde sicut testimonium principis sufficit ad dandum valorem testamentis, sic ad alias materias similes ex concessione reipublicæ sufficere posset. Quamvis non circa vitam, quæ non ita subditur potestati reipublicæ.

E contra quæstio movetur, an privata scientia principis seu judicis de innocentia rei, obstat, quo minus eum condemnare possit, si secundum allegata & probata sit reus? Obi in primis certum est, judicem debere industriam, quam potest adhibere, præsertim in causa mortis aut mutilationis ut falsitas detegatur, v. g. exquisitori examine testium, exemplo Danielis adhuc junioris, vel ut impediatur progressus litis, excogitando causas repellende accusationis, remittendo causam ad superiorem iudicem, depositaque personam iudicis assumendo personam testis: vel ut impediatur sententiæ prolatio aut executio, dissimulando (si absque scâdalo fieri queat) in custodia carceris, vel condonando (si sit princeps supremus) pœnam etiam verè reo debitam.

Quod si sententiam industriâ pro negotii qualitate adhibitâ impedire non possit, adhuc non posse eum suffragari causæ à parte rei iniquæ condemnando innocentem probatum nocentem, testet *Angelus* & quidam alii apud *Lessium c. 29. dub. 10. n. 78.* Oppositum etiam in causa mortis tenet satis probabiliter *D. Thomas q. 67. art. 2. Summus, Sanchez, Joannes Poncius* & multi alii. At *Malderus Tr. 6. c. 1. dub. 13. Lessius sup. n. 84.* & alii passim rectius distinguunt: ut

quidem id liceat, immo necesse sit in causis civilibus, etiam Ecclesiasticis, & criminalibus levioribus (quales censentur, ubi neque de vita, neque de mutilatione agitur) non liceat autem in criminalibus gravioribus, præsertim mortis, quando potius debet officium deponere, aliave damna, eam mortem, subire.

Prima pars probatur: quia in causis istis respublica censetur judicem commisisse officium eâ lege, ut procedat secundum ordinem juris; prout eam imperare posse patet ex hoc, quod competat ei potestas disponendi de fortunis civium ob bonum publicum, quod in præsentem id postulat, ne videlicet ordo juris cum gravissimo incommodo & multorum scandalo perturbetur; prout simili potestate utitur respublica in usurpatione seu præscriptione. Immo juxta *Vasquez 1. 2. disp. 64. c. 2. n. 7. Sanchez l. 1. Summa c. 9. n. 48.* nequit iudex parti suppeditare ulla probationes juris aut facti. Neque possunt subditi merito id exigere, vel justè exigere, ut iudex propter alicujus particularis commodum sustinere cogatur graviora incommoda, puta infamiam, renuntiationem officii, aut quid simile.

Probabilius tamen est taliter condemnatum non amittere rerum sic abjudicatarum dominium, sed solam possessionem; eò quod amplius respublica non intendat, aut ejus bonum postulet. Unde in sic condemnato locus esset occultæ compensationi, uti & in victoribus obligatio restituendi, deprehensâ rei veritate. De beneficiis tamen sentit *Lessius c. 29. dub. 10. n. 84.* cum *Soto*, & ob identitatem rationis etiam de officiis cum *Panormitano, Innocentio* & aliis, reum per hujusmodi sententiam verè iis privari etiam quoad dominium aut quasi dominium eò quod de his veluti bonis communibus Ecclesia aut respublica liberius disponat, idque in præsentem fieri expediat, ut certos habeat ministros cum certa jurisdictione.

Secunda pars probatur ex illo *Exodi 23. Insonem & justum non occides.* Nam quidquid sit de publica opinione aut scientiâ (quæ etiam Naboth & Sulanna erant fontes ac rei, qui tamen in Scriptura dicuntur insones) talis verè est insones & justus. Ideoque dictis verbis notanter præmittitur: *Non suscipies vocem mendacii . . . non sequeris turbam ad faciendum malum: nec in iudicio plurimorum acquiesces sententia, ut à vero devies.* Itaque in hujusmodi causa attendenda est ipsa veritas, ne condemnetur, quem æterni tribunalis iudicis reum non habet, uti iudicibus præcipit *Innocentius IV. c. Cum æterni, de sentent. & re iudic. in 6.*

Ratio est: quia intrinsecè malum est directè occidere innocentem, adeò ut non excuset perverso ordinis juris, immo nec

Verior dicitur posse in causis civilibus, non in criminalibus gravioribus, præsertim mortis.

Prima pars probatur.

An sic condemnatus amittat dominium rei abjudicata.

13. Secunda pars probatur ex scriptura.

14. Et ratio.

9. An saltem auditis reus, & non reo.

10. Quid agendum iudici, si iudicem probatum reum novit innocentem.

11. An possit condemnari. Varia sententia.

aversio totius reipublicæ, quæ non habet potestatem in vitam subditorum innocen- tum; qui per falsa testimonia non fiunt nocentes. Quare etiam respublica non potuit iudicibus dare potestatem, quæ ipsa caret. Confirmatur: quia non potest quis cognoscere non suam, etsi iudicè probata sit sua, nequidem exequendo sententiam iudicis per redditionem debiti: immo potius debet humiliter sustinere etiam excommunicationis sententiam, c. *Inquisitioni* 44. de *Sentent. excommunic.* et quòd videlicet sit intrinsecè malum, si à parte rei & coram Deo non sit conjux. Idem igitur est in præsentibus. Prout latè profequitur *Lugo disp. 37. sect. 4. n. 43.*

15. *Sociis ob- jectioibus.*

Nec obstat illud *Deuteron. 17. In org. duorum aut trium testium peribit, qui interficietur.* Cui consonat dictum Christi *Matth. 18.* Nam Scriptura non vult, omni casu, quo tot testes adfunt, posse reum condemnari, sed tot saltem requiri, nec sufficere testimonium unius, cum ibidem subdatur: *Nemo occidatur uno contra se dicente testimonium.* Idemque insinuat *Alexander III. c. Licet 23. de testibus.* Specialiter autem requiruntur in quæstione de homicidio duo saltem testes veridici, sic ut iudex procedere non possit secundum eorum testimonia tamquam vera, si ipsi falsitas sit perpetrata.

Non obstat etiam quòd iudex sententiam proferat ut persona publica, adeoque ex scientia publica: nam postremum fallit in casu sanguinis, dum iudici constat scientiam publicam esse iniquam calumniam & errorem.

Non obstat denique, quòd iudex solùm censetur directè velle conservare ordinem iudiciarium, cui per accidens & indirectè adjungitur occisio innocentis. Nam in præsentibus hæc duo non sunt pro distinctis habenda: per ipsam enim occisionem innocentis tamquam medium directè intenditur hic & nunc conservatio ordinis iudiciarii, sive ipsa condemnatio & occisio hoc casu prætenditur esse conservatio ordinis iudiciarii; ut proinde iudex directè intendat occisionem, uti hanc conservati- onem. Nec apparet, qui possit concipi, ut iudex non intendat mortem illius, nec nisi per accidens interficiæ, quem condemnat, & interfici mandat.

16. *Qualiter tenentur iudex conformare iudicium legibus.*

Postrema recti iudicii conditio postulans ipsam conformari legibus, satis patet in primis quoad leges illas, quæ præscribunt idem quod jus naturæ, à quo utique nullus iudex est exemptus. Quoad alias leges positivas idem patet de iudice inferiori, quem constat non esse supra leges, neque eas posse immutare. Ut proinde pœnam lege aut mandato superioris taxatam debeat imponere, vel si ipso facto imposita sit, delictum debarare & pœnam exequi. De iudice autem supremo idem re-

gulariter censendum: cum & hic legibus suis teneatur, saltem ex æquitate quoad vim directivam. Unde *Aug. de vera Relig. c. 31. de legibus temporalibus ait: Quamquam de his homines iudicent, cum eas instituant, tamen cum fuerint instituta atque firmata, non licebit iudici de ipsis iudicare, sed seclaudum ipsas.*

Potest tamen iudex supremus ex rationabili causa in iis dispensare, adeoque pœnam taxatam remittere, aut moderari, vel etiam augere. Quod non potest iudex inferior, per se loquendo. Quamvis per accidens ob circumstantias extraordinariè aggravantes possit pœnam augere, uti & ob similitèr minuentes eamdem imminuere, saltem ante latam sententiam. Vide *Suarez l. 5. de Leg. c. 11. n. 5.*

Pœnæ etiam multæ sunt arbitrariæ seu iudicis inferioris arbitrio commissæ. Præterea locum hic habet interdum epykia, de qua in materia de Legibus.

Hinc non sicut intercedere apud iudicem pro remissione, quam is in conscientia tenetur seu non potest facere: sic ut proinde debeant hujusmodi intercessiones fieri cum modo saltem tacitè subintelligèto, quantum iustitiæ & conscientiæ patitur. Ideoque magnà cautelâ in his opus est, præsertim si fiant apud iudices indoctos aut fragiles, qui auctoritate vel precibus intercedentium facillè dimoverentur à servanda æquitate: præterquam quòd sæpè reipublicæ plurimum interfit, ut nequam personæ tollantur è medio, sicque præcludatur via novis alioquin secuturis abusibus.

QUESTIO II.

De Modis Procedendi in Iudiciis, præsertim ex Officio.

DOCTORES communiter tres statuunt modos procedendi adversus reum, scilicet accusationis, denuntiationis, & inquisitionis. Via accusationis est, quando est aliquis actor, qui spondet se objectum probaturum. Via denuntiationis est, quando quis detulit crimen, qui non ult suscipere onus probandi. Est autem duplex denuntiatio, Evangelica, quæ tendit ad emendationem fratris, & fit superiori eamquam patri: altera judicialis, quæ spectat ad criminum punitiorem, vel impediti- onem mali & damni, & fit superiori tamquam iudici. Viâ inquisitionis proceditur, quando iudex aut superior ex officio procedit ad provinciam vel locum sibi subiectum reformandum, vel ad investigandum criminis commissi auctorem. Quia tamen denuntiatio tantum est quid prævium, ut iudex possit procedere viâ inquisitionis, consequenter tantum duo sunt modi distincti,